

Restauratie consistorie Lutherse kerk, Hamburgerstraat te Utrecht

Op 16 mei 2023 stonden kerkrentmeesters Franz Spansier en Hans Ruppert in de consistoriekamer van de kerk om de eindoplevering van de gerestaureerde ruimte door de directie van aannemersbedrijf Van de Burgt & Strooij aan onze architect en adviseur-deskundige Paul D. van Vliet bij te wonen. Ook aanwezig waren vertegenwoordigers van schildersbedrijf De Jongh, Gemeente Utrecht en Provincie Utrecht/RCE en oud-koster Geert Procee.

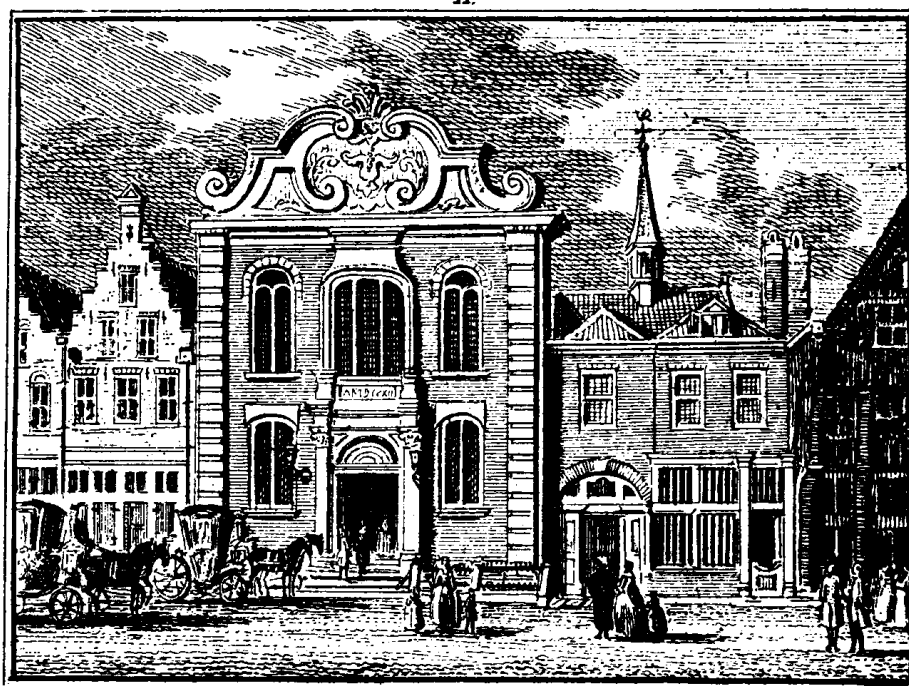
Het voelde goed; niet meer die armzalige, hellende vloer, de scheuren in het gewelfde stucplafond, de scheuren in de muren. (*De verzakking betrof max. 19 cm t.o.v. de waterpaslijn.*)

Het is de kerk – naast de Lutherkapel in Zeist – , waar voor mijn familie (incl. grootouders en oom) geschiedenis werd geschreven.

Ook voor Franz hebben in deze Lutherse kerk belangrijke momenten plaatsgevonden.

Kortom deze kerk van een aantal eeuwen oud zou, indien ze spreken kon, veel kunnen verhalen. Reden om deze (rijks)monumentale kerk voor onze nageslachten – ook al zijn ze niet Luthers – te bewaren (en te conserveren). Dat is één van de taken van kerkrentmeesters.

De kerk wordt heden ten dage niet enkel voor kerkelijke vieringen gebruikt, maar ook voor culturele en maatschappelijke functies. Dat is kennelijk in vroegere tijden ook al het geval geweest. Het navolgende trof ik in de informatie van de restauratie van de kerk in 1983-1986 aan:

De LUTHERSCHE KERK te UTRECHT

Geschiedenis

De oorsprong van het kerkgebouw gaat terug tot 1412, toen Abraham Dole een klooster bouwde voor 24 maagden en weduwen, die wensten te leven volgens de regel van St. Franciscus.

Tot patrones van het klooster werd gekozen de middeleeuwse H. Ursula.

Het klooster werd gebouwd in het carré Hamburgerstraat, Oude Gracht, Abraham Dolesteeg en de Lange Nieuwstraat. Het enig overgebleven deel van het klooster, de kapel, werd gebouwd als een gotische kerk, met een klein driezijdig gesloten koor. Vanouds werd het schip van de kerk door een ingebouwde zg. nonnengalerij horizontaal in tweeën gedeeld. De galerij was bestemd voor de Ursulinen, de begane grond van het schip was toegankelijk voor de omwonende stedelingen.

In de eerste helft van de 17e eeuw werd door de vroedschap van de stad toestemming gegeven de verdieping van het rond 1550 verlaten gebouw in gebruik te nemen als theatrum anatomicum, waarin ten behoeve van de chirurgijns-studenten sektie werd verricht.

In de beneden-ruimte werd een schermschool gevestigd. Ook hebben vanaf 1687 de gereformeerden nog enige tijd jongmans-cathechisatie gegeven in het kerkgebouw.

In 1742 werd de kerk door de "Luterschen", die tot dan toe in de schuilkerk in de Stroosteeg bijeenkwamen in eigendom overgenomen van de vroedschap, onder de voorwaarde, dat de diensten zonder klokluiden werden gehouden.

Door de bekende bouwmeester Jan Cloppenburg werd de kapel verbouwd, waarbij naar de Hamburgerstraat toe een uitbreiding werd gemaakt, voorzien van de barokke voorgevel. De gotische ramen werden uitgebroken evenals de nonnengalerij en aansluitend op de uitbreiding werd lager een nieuw houten tongewelf aangebracht.

Met de centrale plaatsing van de preekstoel met de dooptuin ontstond het protestantse interieur, versterkt nog door het aanbrengen van galerijen. Het koor werd van de kerk afgescheiden en van diverse vloeren voorzien.

De verbouwing, afgerond in 1745, werd financieel mede mogelijk gemaakt door een aantal milde gevers - gehuldigd in de persoon van Christiaan VI, koning van Denemarken, door het aanbrengen van een gedenkbord, voorzien van zijn wapenschild.

Voorzover bekend zijn in de 19e eeuw nog enige wijzigingen in het gebouw aangebracht, onder andere het aanbrengen van een stucgewelf.

Het orgel is gebouwd door Witte in 1880.

In 1745 werd een aanbouw bestemd als consistorieruimte aan de voormalige kloosterkapel gerealiseerd. Deze ruimte hangt als het ware aan de buitenmuur van het schip. Uit bloot komende balken en tijdens de restauratie tevoorschijn gekomen schuifluiken, bleek de oorspronkelijke gehanteerde kleurstellingen: lichte grijze en mosgroene tinten. Helaas door het een eeuw later aangebrachte gewelfde stucplafond en vanwege de op dat moment heersende mode en architectuurstijl is de kleurstelling thans donker geworden en zijn de schuifluiken niet meer functioneel en zichtbaar te maken binnen de huidige vigerende regelgeving.

Bij het indienen van onze plannen bij de Provincie in november 2021 hadden wij de stellige verwachting dat het herstel in het voorjaar van 2022 zou kunnen aanvangen en dat met een hersteltijd van ca 4 maanden de restauratie in het najaar 2022 afgerond kon worden. Helaas. Vele vertragingen bij/door:

1. De verstrekking van de vereiste subsidietoezegging van de Provincie Utrecht.
2. Noodzakelijke omgevingsvergunning Gemeente Utrecht.
3. Noodzakelijk oudheidkundig onderzoek van gemeentewege voor tuinmuur en evenzo na verwijdering van de oude vloer aangetroffen steenresten in de bodem.
4. Medewerking van Stedin voor de verwijdering van gasmeter en –leiding. (Duurzaamheid!)
5. Asbestonderzoek bij verwijdering van oude gasradiatoren.
6. Sanering vervuilde grond bij verwijdering gasleiding (BUS procedure).
7. Tegenslag van het dak van de consistorie: slechte dakisolatie diende verbeterd te worden. Gelijktijdig vernieuwen van zinken dak. Door het zeer natte voorjaar 2023 en grote arbeidskrapte bij gekwalificeerde loodgietersbedrijven ontstond vertraging in de uitvoering.

Eind mei werd de restauratie opgeleverd, bijna een half jaar later dan waar we op gerekend hadden.

Kerkrentmeesters zijn verheugd dat bijdragen van provinciale overheid, PKN, talrijke fondsen en met die van onze gemeenteleden, waarbij ik ook reken de in verleden gevormde buffer in het eigen vermogen, deze restauratie mogelijk heeft gemaakt. Bovendien werd een aanzet gegeven - voor zover mogelijk - duurzaamheidsbevorderende maatregelen te treffen. De wandluchters en de kroonverlichting werd voorzien van LED-verlichting.

Dank is op zijn plaats aan alle uitvoerende werklieden die nauwgezet het plan gerealiseerd hebben onder regie van Paul van Vliet. Ik realiseer me dat hij al meer dan 40 jaar verbonden/verweven is met de zorg van het Rijksmonument: de Lutherse kerk! Zijn deskundigheid, kennis en ervaringen konden niet gemist worden. Hij verdient alle lof.

Komt u zich verwonderen in deze bijna sacrale ruimte. Hier wordt onder het toeziend oog van Martin Luther en de zwaan vergaderd door gemeenteleden die tot Ouderlingen, Kerkrentmeesters of Diakenen waren geroepen. Vele vermaarde namen zijn in deze kerk op borden geschreven. Op het bord in de consistorie zijn met goudverf opgetekend bekende namen van bijvoorbeeld Domela Nieuwenhuis – de vader van de bekende socialist- , leden van de befaamde familie orgelbouwers Bätz en Witte, maar ook van recentere datum, zoals Hans Schenk die heel veel jaren in verschillende kwaliteiten bestuurswerk voor onze gemeente heeft verricht. En dat alles nabij de verstilde omgeving van een middeleeuws hofje met een prachtige oude plataan.

Gerestaureerde consistorie

Consistorie gelegen aan de Abraham Dolehof

Nogmaals; komt u zich vergewissen van de schoonheid en de geschiedenis: **Welkom!**

J.S. (Hans) Ruppert, kerkrentmeester